

Pign e laresch – high tech

(anr) Sut quest titel mussa la Televi-siun rumantscha en ils «Cuntrasts» da dumengia che vegn in film da Martin Valär che è deditgà a l'architectura moderna en lain en Svizra e surtut en Grischun. Previ è era in'emmision en tudestg sut la batgetta da l'Assicuranza d'edifizis dal Grischun AGV. Accompagnà da suns da clarinetta da Jürg Hager passa l'egl da la camera d'in object en lain ad in auter, da la chasa per ina famiglia ad edifizis pli gronds per rivar a la fin tar punts modernas da lain. Quai èn era tematicamain ils puncts centrals dal film. La prima part porscha a nus l'occasiun da dar in cuc en chasas d'ina famiglia en differentas construcziuns da la living box fin tar la construcziun a pitgas. L'object filmà stà en il center da la contemplaziun e betg ils abitants. La seconda part mussa edifizis gronds privats e publics e dà a nus era interessantas infurmaziuns tecnicas. La terza part è deditgada a punts e mussa differentas construcziuns da la punt d'apparientscha filigrana fin tar la punt che maina sco ina paraid da lain d'ina riva a l'autra. Il commentari è apostà stgars e s'inclegia sco guida ed agid per laics, ils maletgs quiets e contemplativs discurran cun lur blers detaglis ina lingua (era) per personas dal fatg.

Trais fabricats – in effect da signal

En Grischun han trais construcziuns da lain gî in effect da signal per l'architectura moderna cun lain: la halla da glatsch da Tavau, construida dal 1980, la chaplutta Sogn Benedetg da Sumvitg da Peter Zumthor dal 1988 e la halla polivalenta d'Alvaschagn dal 1991. Da là davent è creschi il curaschi da fabritgar cun quest vegl material enconuschent ed indigen. Creschi è era il desideri da's distatgar da chasas da lain bajegiadadas a la moda veglia sco construcziuns da travs e da tschertgar novas vias, tant per l'egl sco era per la construcziun. L'architect Peter Tömaschett, in dals pioniers per chasas en lain en il Grischun, discurra d'in boom che chasas da lain han da preschent. El sa

En l'intern da la chaplutta da S. Benedetg che è construida en lain.

LO

declera quest boom cun ina tenuta sensibilizada per chasas sanas e biologicamain raschunaivlas, fabritgadas cun conscienza per l'ambient. Il lain è betg pli suletta-mmain material per fabritgar, bleranzi vegna'l duvrà sco element per accentuar e visualisar la structura da l'edifizi – dадens e dadora. Plinavant è el l'unic material per fabritgar che crescha da sasez e quai gist avant nossas portas.

Material indigen – sistem american

Las chasas modernas da lain èn propi fabricats high tech. Ellas èn betg pli construcziuns da travs mabain construcziuns cun pitgas verticalas. In import da l'America nua che quest sistem e duvrà savens pervi da sia stabilitad flexibla gest en cuntradas da terratrembels. Ultra da

lur flexibilitad han ellas divers auters avantatgs. I èn missas en pe en paucs dis, perquai che il lainari po far ina gronda part da las lavurs en si'ufficina (p. ex. durant l'enviern). Ellas sa laschan isolar bain tanter las pitgas. Mintgatant vegn era trat l'isolaziun sur la chasa giu sco in pullover gross. E per construir ellas vegn duvrà bler main lain che tar ina chasa da lain convenziunala. Grazia a la tecnica moderna che cumenza tar il schmerscher las plantas e va enfin il tirastruvras motorisè il fabritgar en lain hoz fitg economic. Ina chasa da lain moderna cuosta betg dapli che ina chasa mirada cun valurs cumparegliables areguard l'isolaziun e'l clima d'abitar. Ma ella viva pli ditg e sa mida – sch'ins lascha il lain sco ch'el è – cun il temp sco il carstgaun che abita ella e mussa sia vegliadetgna e bellezza.